

Małgorzata Rozbicka

"Monumentum", r. 27, nr 2 (1984) :
[recenzja]

Ochrona Zabytków 41/3 (162), 200-201

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

metalurgia i chemia we wczesnym bardzo okresie rozwoju. Można czasem polemizować z autorem w zakresie terminologii chemicznej, lecz na pewno należy sprostować odnośnik 476 na str. 167: „W receptce 92 PS nie chodzi więc o kamień winny (...), lecz o sole kwasu winowego czyli potaż (węglan potasowy) ...”. Sole kwasu winowego są solami kwasu winowego, a potaż jest węglanem potasowym.

W dalszym ciągu autor zastanawia się, jakie znaczenie praktyczne ma znajomość *Papirusów Tebańskich*. Na pewno odgrywają one bardzo dużą rolę ogólnopoznawczą. Nie należy ich jednak przeceniać z konserwatorskiego punktu widzenia – nie stanowią one gotowych przepisów na wykonanie takiego czy innego zabiegu. Jednak konserwator musi sobie zdawać sprawę z tego, że na przykład skład otrzymanych w okresie pisania papirusów metali nie jest przypadkowy, wynikający np. z trudnych do usunięcia zanieczyszczeń. Stan ten wynikał z ówczesnej wiedzy o technologii. Papirusy miały duży wpływ na późniejsze prace – traktaty średniowieczne. W niektórych z nich recepty są prawie dokładnie powtórzone.

Wartość pracy podnosi niezmiernie bogaty zestaw literatury, polskie tłumaczenie tekstów, indeks osób, indeks rzeczowy i fotokopie tekstu greckiego.

Autorowi należy się słowa uznania za to, że sięgnął po tak trudny i mało znany temat, szczegółowo go opracował i oddał do rąk czytelnika.

oprac. Jerzy Kehl

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH

MONUMENTUM, Wyd. Butterworth Scientific Limited, Kwartalnik Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, Tom 27, nr 2, czerwiec 1984, stron 76, ilustracje

THE WORLD OF CONSERVATION (Świat konserwatorski)

An interview with Jacques Dalibard (Wywiad z Jacques Dalibardem); ss. 83–98, il. 13, streszcz. w jęz. francuskim i hiszpańskim. Jacques Dalibard, urodzony we Francji, kanadyjski architekt-konserwator, studiował we Francji, Anglii i USA. Początkowo zamierzał poświęcić się pracy w dyplomacji, ostatecznie jednak zdecydował się podjąć studia architektoniczne, które uzupełnił konserwatorskimi studiami podyplomowymi. Jest współtwórcą koncepcji planowania konserwatorskiego. Od trzech lat jego pasją jest realizowany w ramach, kierowanej przez niego, Fundacji Dziedzictwa Kanady (Heritage Canada Foundation) program ochrony głównych ulic miejskich. Wspomniany program, który zdaniem Dalibarda umożliwi ocalenie kanadyjskiej tożsamości kulturowej, opiera się na twierdzeniu północno-amerykańskich konserwatorów, iż najważniejszym zadaniem jest ochrona i zachowanie tradycyjnego modelu życia miejskiego, nie zaś ochrona poszczególnych zabytków architektury miejskiej. Będąc od 1972 r. członkiem ICOMOS-u działa, w ramach tej organizacji, na rzecz opracowania nowej, dostosowanej do współczesnych realiów, wersji Karty Weneckiej. Wiele pracy poświęca również propagowaniu konserwatorskich dokonań państw pozaeuropejskich, szczególnie zaś krajów rozwijających się. Publikowany wywiad dostarcza czytelnikowi wielu cennych informacji na temat zabytków Kanady oraz prac konserwatorskich prowadzonych przez to państwo z myślą o ocaleniu jego dziedzictwa kulturalnego.

SITES ET INQUIËTUDES (Miejsca szczególnej troski)

Germain Bazin, *Le Mont Saint-Michel* (Mont Saint-Michel); ss. 99–107, il. 3, streszcz. w jęz. angielskim i hiszpańskim.

Mont Saint-Michel, klasztor ufortyfikowany na skrawku granitowej skały będącej zależnie od pory dnia wyspą lub częścią stałego lądu, jest niewątpliwie jedynym w swoim rodzaju dziełem człowieka i przyrody. Artykuł omawia historię, fazy rozwoju przestrzennego oraz sposoby funkcjonalnego wykorzystania tego obiektu. Od 1863 r., gdy Napoleon III

usunął z murów klasztoru istniejące tu niemal przez trzy wieki więzienie, prowadzi się systematyczne prace zmierzające do przywrócenia zabudowie Mont Saint-Michel pierwotnej świetności. Jednak do dziś nie udało się podjąć na szerszą skalę praktycznych działań, których celem byłoby znalezienie sposobu zapobiegania postępującemu zamuleniu otaczającego klasztor terenu. Dokonane w latach 1974–1978 przez Centralne Laboratorium Hydrologiczne pomiary i badania oraz nieliczne prace terenowe wstrzymano z uwagi na trudności finansowe. Autor wyraża obawę, iż jeśli w ciągu najbliższych dziesięciu lat nie uda się przeprowadzić prac terenowych, ten unikatowy w skali światowej zabytek architektury i pomnik przyrody straci wiele ze swej piękności i jeszcze raz twarde prawa ekonomii staną się przyczyną zniszczenia świętego zabytku.

AREAS OF CONCERN (Miejsca godne zainteresowania)

Charalambos Bouras, *Athens: The Parthenon* (Ateńskie Partenon); ss. 109–120, il. 8, streszcz. w jęz. francuskim i hiszpańskim. We wrześniu 1983 r. Komitet Akropolu zaprosił ekspertów z różnych krajów, by przedyskutowali oni zasady konserwatorskie opracowane dla planowanych w Partenonie prac konserwatorskich. Ze względu na wielką wagę przedstawionych na tym spotkaniu materiałów oraz jako wyraz aprobaty i uznania dla ich autora Charalambosa Bourasa i Komitetu Akropolu, redakcja *Monumentum* publikuje je w całości.

Współczesna konserwacja nie jest już dogmatyczna w swych działaniach. Karta Wenecka uwzględnia relatywność w stosowaniu zawartych w niej zasad. Dlatego też prezentowane pryncypia konserwatorskie obok takich, które w dosłownym swym brzmieniu zostały zaczerpnięte z Karty Weneckiej, zawierają takie, które choć pośrednio uwzględniają myśl zawartą w Karcie, zostały sformułowane na podstawie wieloletnich dobrych i złych doświadczeń zdobytych w trakcie prowadzenia licznych prac restauratorskich zabytków klasycznej architektury greckiej. Dotyczą one maksymalnego ograniczenia ingerencji konserwatorskiej w nienaruszoną substancję zabytkową, kładą nacisk na zachowanie odrębności autentycznych elementów architektonicznych i konstrukcyjnych oraz unikanie jakichkolwiek zmian w wyglądzie obiektu, postulują zabezpieczenie zabytku przed destrukcyjnym wpływem zanieczyszczonego środowiska. Wszystkie z opublikowanych zasad opatrzone są stosownym komentarzem.

CONSERVATION EN COURS (Działania konserwatorskie)

T. Savarenskaia, *Problèmes et méthodes d'étude du patrimoine historico-urbaniste* (Problemy i metody studiów nad dziedzictwem historyczno-urbanistycznym); ss. 121–135, il. 7, streszcz. w jęz. angielskim i hiszpańskim. Większość rosyjskich miast wzniesiono lub znacznie rozbudowano w drugiej połowie XVIII i na początku XIX w. Ówczesni budowniczowie zazwyczaj włączali istniejącą wartościową zabudowę w nowo tworzoną tkankę miejską. Artykuł omawia istniejące w środowisku historyków urbanistyki rozbieżności w sposobie określenia wartości zabytkowej takich niejednorodnych centrów miejskich. Brak stosownej metodologii uniemożliwia w wielu wypadkach dokonanie obiektywnej oceny konserwatorskiej zachowanych zabytkowych zespołów miejskich. Autorka zwraca uwagę na pracę profesora Bunina oraz ostatnio opublikowane studium miasta Gorki (d. Niżnij Nowgorod), gdzie przedstawiono podstawy metodologiczne polegające na dokonaniu analizy stylistycznej, symbolicznej oraz wizualnej wszystkich faz rozbudowy historycznego organizmu miejskiego, włącznie z graficzną rekonstrukcją nie istniejących już ważnych obiektów architektonicznych. Artykuł prezentuje również możliwości zastosowania metod badawczych wykorzystywanych w naukach ścisłych oraz analizy porównawczej. Tekst uzupełnia omówienie dokonanych w ZSRR rekonstrukcji urbanistycznych historycznych zespołów miejskich, takich jak Leningrad, Wilno, Ryga i Tbilisi.

CONSERVATION IN ACTION (Działania konserwatorskie)
Luiz Gonzaga Teixeira, *Ouro Preto, monument town* (Ouro Preto, miasto zabytkowe); ss. 137–153, il. 11, streszcz. w jęz. francuskim i hiszpańskim. Brazylijskie miasto Ouro Preto, znane w XVIII w. jako Vila Rica, powstało w końcu XVII w. w wyniku masowego ruchu osiedleńczego wywołanego odkryciem w tym rejonie złota. Małe górnicze wioski usy-

tuowane wzdłuż wąskiego wąwozu w górach Serra de Ouro Preto stały się początkiem szybko rozwijającego się miasta. Do dzisiaj czytelna jest w planie miasta tymczasowość powstałego na początku XVIII stulecia układu urbanistycznego, pozbawionego ukształtowanego centralnego ośrodka życia miejskiego z żywiołowo ukształtowanym systemem komunikacyjnym. Artykuł przedstawia historię rozwoju gospodarczego i urbanistycznego Ouro Preto na tle dziejów portugalskiej kolonii, podkreśla oryginalność dorobku kulturalnego miasta, które w okresie prosperity w połowie XVIII w. było jednym z najprężniejszych zespołów urbanistycznych obu Ameryk. Od 1712 r., kiedy zostały na tym obszarze rozwiązane wszelkie wspólnoty zakonne, ton miastu nadawała zamieszkała społeczność świecka, stając się fundatorem i opiekunem licznie powstających w mieście, zachowanych do dziś, wspaniałych budowli sakralnych. Koniec XVIII stulecia to zmierzch świetności miasta. Od 1897 r., kiedy to stolice regionu przeniesiono do Belo Horizonte, wszelki ruch budowlany niemal ustał. Dzięki temu zachowany XVIII-wieczny zespół urbanistyczny Ouro Preto przedstawia tak wielką wartość historyczną. Jego unikatowe walory dostrzeżono już w latach trzydziestych XX w., podnosząc miasto do rangi pomnika narodowego i zakazując wprowadzania jakichkolwiek zmian w jego strukturze urbanistycznej. Kolejnym krokiem Rządu Federalnego Brazylii było uznanie go wraz z jego najbliższymi okolicami za chronioną prawem własności ogólnonarodową. Podjęte już w latach trzydziestych kompleksowe prace konserwatorskie trwają do dziś. W 1980 r. Ouro Preto zostało wpisane przez UNESCO na listę zabytków Światowego Dziedzictwa Kulturalnego.

BOOK REVIEWS (Przegląd książek)

P. A. Faulkner, C. Hewett, *Church Carpentry*. Phillimore & Co, Chichester 1982. £ 9,95 (s. 155)
Prezentowana książka jest studium elementów ciesielskich i stolarskich średniowiecznych budowli sakralnych hrabstwa Essex. Autor uzupełnił je wykazem 360 kościołów z tego regionu wraz z krótkimi ich opisami oraz ilustracjami, doskonałym indeksem, glosariuszem i obszerną bibliografią.

P. H. Goodchild, *Land Use Consultants. A Study of Gardens and Designed Landscapes in Scotland*. Countryside Commission, 1983, v 172 pp ISBN 0 902226 69X.XX (s. 156)
Publikacja przynosi rzetelnie opracowane podstawowe materiały wyjściowe dla konserwatorskich prac projektowych dotyczących restauracji i zagospodarowania zabytkowych zespołów ogrodowych i parkowych Szkocji. Zaprezentowane studia dotyczą 32 wybranych obiektów, w tym takich jak Abbotsford, Kinross, Crathes i Inverary.

Gael de Guichen, Michael Brawne, *The Museum Interior-Temporary and permanent Display Techniques*. Thames and Hudson, London 1982 s. 160 £ 18 (s. 157-158).
Książka M. Brawne'a ukazuje wkład włoskich architektów w rozwój nowoczesnej architektury muzeów oraz kształtowania metod wystawienniczych. Wśród prezentowanych zaadnień zabrakło jednak wyczerpujących informacji na temat technicznej, niewidocznej dla publiczności, strony funkcjonowania nowoczesnych placówek muzealnych. Takie potraktowanie tematu stwarza mylne wrażenie, iż budynek muzeum może być tworem niczym nie skrupowanej wyobraźni architekta.

Denyse Waillancourt, *Yvon Deslones i Marc Lafrance, Quebec wille fortifiée du XVIIe au XIXe siècle*. Pelican/Parcs, Canada 1982
To świetne studium fortyfikacji Quebec'u autorzy zrealizowali według określonego planu tematycznego, który obejmuje zagadnienia polityczne i militarne, sytuację, układ urbanistyczny oraz główne budowle miasta. Nie pominęli również spraw związanych ze ścieraniem się na tym terenie dwóch potężnych reżimów: francuskiego i angielskiego. Publikacja jest opatrzona doskonałą dokumentacją fotograficzną oraz bibliografią. Szkoda tylko, iż w pracy nie zamieszczono planu miasta ukazującego wszystkie etapy jego rozwoju.

oprac. Małgorzata Rozbicka

PAMĄTKY A PRÍRODA. Wyd. Státní ústav památkové péče a ochrany přírody w Pradze w wydawnictwie „Panorama” na zlecenie Ministerstwa Kultury CSR. Ukazuje się dziesięć razy w roku.

Rocznik 11(1986)

Zeszyt 1, ss. 64, ilustracje

P. Vodňanský, *Modernizace kulturních památek s bytovým využitím* (Modernizacja zabytków dla celów mieszkalnych), ss. 1-3. Problemy adaptacji zabytkowych domów mieszkalnych w centrach historycznych. Aktualnie w CSRS 1/3 mieszkań pochodzi z okresu przedwojennego (sprzed 1939 r.). Znaczna część domów w centrach historycznych to obiekty od XIV do XIX w. i w związku z powyższym kwestie adaptacji dla potrzeb mieszkalnych przy jednoczesnym zachowaniu substancji zabytkowych są niezwykle skomplikowane. Pierwszy etap prac przewidziany jest do 1995 r.

J. Antošová, *Poznatky z regenerace a probíhající modernizace v městské památkové rezervaci Litoměřice* (Uwagi na temat regeneracji i modernizacji miejskiego rezerwatu w Litomierzycach), ss. 4-7, 6 ilustr. Problemy modernizacji zabytkowego miasta przedstawione zostały na przykładach wybranych obiektów. Wskazanie błędów i trudności. Problem koncentracji mocy produkcyjnych, związki z infrastrukturą.

J. Bukovský, *Měnišská brána v Brně slouží po obnově novému účelu* (Brama Mienińska w Brnie – nowe cele po odnowie), ss. 8-12, 6 ilustr. Odbudowa obiektu zabytkowego po przejęciu go w 1972 r. przez władze miasta. Ekspozycja historyczna – opis adaptacji obiektu dla celów muzealnych bogato ilustrowany. Pozytywna ocena nowej funkcji.

L. Mičák, *Transfery barokních nástěnných maleb z Trhavic do Olomouce* (Transfery barokowych malowideł ściennych z Trhavic do Olomuńca), ss. 13-15, 4 ilustr. Losy barokowego malowidła Ignaca Oderlickiego z cmentarnej kaplicy kościoła Narodzin Marii Panny w Trhavicach w woj. północnomorawskim. Awaryjny stan obiektu stwarzał zagrożenie dla malowidła. Wybór optymalnych warunków dla nowego usytuowania zabytku. Ostatecznie zdecydowano się na kościół Marii Panny w Olomuńcu. Prezentacja najważniejszych kwestii konserwatorskich związanych z transferem malowidła.

M. Mžýková, *Díla českých malířů 19. a 20. století v zámeckých sbírkách – Me-N* (Dzieła malarzy czeskich XIX i XX w. w zbiorach zamkowych), ss. 16-22, 8 ilustr. Ewidencja zabytków ruchomych – dzieł malarzy czeskich XIX i XX w. w kolekcjach zamkowych. Materiał adnotowany w układzie alfabetycznym wraz z ilustracjami: B. Menčík, A. Menschl, G. Meretta, O. Merveldtová, L. Michálek, F. Mikule, E. Milán, S. T. Millán, J. Minařík, R. Mosler, J. Mráz, J. Mrák, B. Mudroch, A. Mucha, J. Mucha, F. Müller, J. Multrus, G. Murad-Michalkovská, J. Myslbek ml., F. Nadorp, F. X. Naske, J. M. Navrátil, V. Nechleba, O. Neiedlý, A. Němeic, J. Nentvich, V. Ninger, K. Nord, Nostic, W. Nowak, J. Nowopacký, A. Nowotný, V. Nowotný.

L. Dvořáková, *Dvacet let soutěže Poznej a chraň* (Dwadzieścia lat konkursu „Poznaj i chroń”), ss. 23-24, 1 ilustr. Historia konkursu, który powstał w 1965 r. „Poznaj i chroń zabytki Prahy” przeznaczony dla młodzieży. Walory oświatowe konkursu.

– jpů –, *Černé řemeslo v průběhu staletí* (Czarne rzemiosło na przestrzeni wieków), ss. 25-26, 2 ilustr. Wystawa „Czarne rzemiosło” w Muzeum Techniki w Pradze (grudzień 1984 – styczeń 1985) poświęcona kowalstwu artystycznemu. Ciekawy katalog.

– dav –, *100 let Uměleckoprůmyslového muzea* (Sto lat Muzeum Sztuki Użytkowej), ss. 28-29, 3 ilustr. Historia Muzeum i jego rola w życiu kulturalnym Prahy.

Recenzje, s. 30

Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 2, ss. 64, ilustracje

J. Varhaník, J. Zavřel, *K morfologii a petrografii raňe gotické výstavby hradu Zvíkova* (W kwestii morfologii i pe-